

Angazhimi social i Martin Camajt

Dega e albanologjisë në Universitetin elitar Ludwig-Maximilian të Munihut përkujtoi Martin Camajn në këtë vit jubilar të lindjes së tij me dy projekte: me botimin e një vëllimi përkujtimor, në të cilin morën pjesë 33 albanologë nga 10 vende të ndryshme të Evropës dhe të SHBA (*Wir sind die Deinen – Ne jemi të tutë*, Wiesbaden 2010, 600 f.), si edhe me digitalizimin dhe përgatitjen për shtyp të veprës së tij komplete letrare në 10 vëllime, që pritet të promovohen së shpejti prej shtëpisë botuese “Onufri” në Tiranë. Vitin e ardhshëm është planifikuar një tjeter projekt: Tubimi i 4-t Kulturor-Shkencor Shqiptaro-Gjerman (qershor 2011), me temë qendrore “50 vjet albanologji në Universitetin Ludwig-Maximilian të Munihut”. Përkujtojmë kështu vitin jubilar të një qendre albanologjike në Evropën Perëndimore, në të cilën gjuhësia bashkëkohore dhe ajo historike, së bashku me filologjinë dhe kulturën e shkrimit shqip zënë vend qendror në programin universitar dhe kërkimin shkencor. Lëmenj të tjerë, si: letërsi, kulturë popullore dhe antropologji historike e sociale janë konsoliduar gjithashtu në program, duke ravigjëzuar kështu konturet e një shkencë rajonale në sistemin universitar gjerman.

Statusi institucional i degës është të përgatisë, të diplomojë si edhe të doktorojë si albanologë të rinj ata studentë e studiues që përzgjedhin albanologjinë si degë kryesore studimi; përkatësisht të plotësojë formimin universitar dhe pasuniversitar të atyre studentëve që marrin albanologjinë si degë plotësuese. Ky status ruhet ende sot i akredituar në matriksin e sistemit universitar tradicional gjerman, çka e bën këtë degë të jetë unike në gjithë atë pjesë të arealit shkencor albanologjik që shtrihet jashtë hapësirës kompakte shqipfolëse në Ballkan.

Lejohem të bëj që në fillim përzasje të kësaj natyre, në mënyrë që lexuesi të krijojë një imazh të saktë për rolin e atij që mundësoi përfthimin e kësaj dege në Universitetin e Munihut, si edhe për vetë vendin e degës në rrjetin institucional ndërkombëtar të shkencave albanologjike prej gjysmës së dytë të shekullit të kaluar. Dhe është fakt që ngjizja, konsolidimi dhe vazhdimësia e kësaj dege si qendër e mirëfilltë shkencore dhe universitare në Munih është fryt i angazhimit profesional dhe social të Martin Camajt, i cili i përkushtoi asaj 30 vjetët më të frytshëm të jetës së tij akademike.

Karrierën akademike dhe profesionale të Martin Camajt në Munih mund ta përbledhim thukët në tri fazë: a) Si bursist: janar 1961 – dhjetor 1965; b) Si docent privat me lejë mësimdhënje në albanologji: janar 1965 – qershori 1971; c) si profesor universiteti në albanologji: korrik 1971 – shtator 1990.

Këto të dhëna na jepin gjithsesi informacion kryesishët për karrierën akademike-professionale të Martin Camajt si komponente e rëndësishme e aktivitetit të tij të mirëfilltë shkencor-intelektual. Për një përshkrim të detajuar të historisë së brendshme të degës, fiton më fort rëndësi një paketë tjetër të dhiënash informative, në të cilat feks rishtas emri i Martin Camajt; ndër to dallojmë:

- Semestri i verës 1961: Camaj fillon të japë vullnetarisht 2 orë në javë mësim shqip. Krijohet kështu një nyjë e re në rrjetin ndërkombëtar albanologjik, sikurse edhe në sistemin universitar gjerman. Me statusin e një lektori pa pagesë Camaj do të vijojë të japë mësim shqip 4 vjet me radhë në këtë universitet (deri në semestrin e dimrit 1964/65).
- Semestri i verës 1965: doktori i habilituar Camaj ka fituar ndërkohë të drejtën për të mbajtur leksione dhe seminare në albanologji. Dhe ai e shfrytëzon këtë status duke përgatitur një program universitar joshës për studentë të degëve të ndryshme gjuhësore, të tilla si: gjuhësi e përgjithshme dhe indoевropianistikë, sllavistikë, romanistikë etj.
- Semestri i dimrit 1971/2: Camaj merr postin e ri të profesorit joordinar në albanologji dhe e zgjeron më tej paletën e programit universitar duke e përcjellë albanologjinë si shkencë komplekse me karakter ndërdisiplinor, në mënyrë që të nxisë interesim edhe për studentë të shkencave jogjuhësore, si historia, etnografia etj.
- Semestri i dimrit 1978/9: Emërimi i Camajt si profesor ordinar shënon njëherësh konsolidimin e albanologjisë si degë e veçantë studimi në sistemin universitar gjerman. Albanologjia në Munih ngërthehet kështu në rrjetin ndërkombëtar albanologjik si qendër universitare e shkencore duke ofruar mundësi specializimi të mirëfilltë në gjuhësi.
- 16 nëntor 1989: senati i Universitetit të Munihut në mbledhjen e tij të radhës miraton shpalljen e vendit të profesurës ordinare në albanologji (pasues i Martin Camajt), çka do të thotë njëherësh sigurim i vazhdimësisë së degës së albanologjisë në Universitetin e Munihut.
- Më 30 shtator 1990 bursisti i dikurshëm Camaj mbyll zyrtarisht karrierën e vet akademike 30 vjeçare si profesor universiteti, duke lënë pas një traditë të mirë universitare në lëmin e albanologjisë.

E kam veçuar këtë grup të dytë të dhënash informative, pasi janë disa pika orientuese që mundësojnë njohjen e një aspekti të veçantë në jetën akademike të Martin Camajt; është pikërisht angazhimi i tij social, si kut matës për prurjet e tij në rrjetin ndërkombëtar të shkencave albanologjike. Kemi të bëjmë pra me një dhundi të karakterit dhe sjelljes së tij sociale, së cilës dashur pa dashur i ka anashkaluar e gjithë ajo mori artikujsh divulgativë në mediet shqiptare, apo ato studime dhe ese që fokusohen kryesisht në aktivitetin individual intelektual të Camajt, të cilin mund ta përbledhim thukët: si shkrimitari më i spikatur në letërsinë e mërgatës shqiptare në gjysmën e dytë të shekullit të kaluar, dhe si studiuesi albanolog që guxoi në disa fusha të gjuhësisë – me sukses në filologji dhe kulturën e shkrimit shqip –, dhe që vuri bazat e dialektologjisë moderne arbëreshe.

Duke tematizuar aktivitetin apo angazhimin social të Camajt uroj të mos u bie ndesh në asnje rast edhe atyre shkrimeve gjoja “të qëlluara”, që e prezantojnë Camajn, si shqiptarin e myllur, krejtësisht të mohuar dhe të izoluar prej mjedisit, të cilit i takonte; një Robinson që e “kishte bërë gjuhën e vet atdhe dhe shtëpi”, apo një Drane me atdhe portativ, që kërkoi dhe gjeti strehë diku rrëzë Alpeve të Evropës, nga ku mund kundronte gurët e gurrat e mjedisit përreth e të kujtonte kështu “Itakën” e vet, Temalin dhe Dukagjinin.

Në rast se gjurmojmë hap pas hapi ecurinë e bursistit, të docentit dhe profesorit Camaj gjatë angazhimit të tij social dhe profesional, ne do të përballemi me një tjetër Martin; pikërisht a) me Martinin vital dhe aktiv, që kërkon dhe gjen në Munih ato rrethe shkencore-intelektuale, që interesohen për hapësirën gjuhësore-kulturore të Ballkanit Perëndimor; b) me Martinin bursist që integrohet shpejt në jetën universitare dhe në programin universitar që ofronte atëbotë Seminari i Gjuhësisë, madje ndikon vullnetarisht në larminë dhe pasurimin e tij; c) me një Camaj docent dhe profesor që përsiat dhe sendërtón një program të plotë universitar për një degë gjermëatëherë “të pazakonshme”, duke e shndërruar atë hap pas hapi – e me vetëdije – në një shkencë rajonale ndërdisiplinore; për më tepër d) do të njohim një Camaj që vendos dhe përkujdes marrëdhënie të mira kolegiale brenda dhe jashtë universitetit, e që organizon me kolegë të ndryshëm programe të përbashkëta universitare; si edhe e) një Camaj që bashkëpunon intensivisht me qendra të tjera albanologjike në Evropë dhe SHBA, përpos sosh në hapësirën kompakte shqipfolëse në Ballkan.

Mua më është dashur të gjurmoj dikur nga afër pikërisht këtë aspekt të jetës akademike të Martin Camajt, ndër tjera, meqë doja të përditësosha me rrugën e përfthimit dhe të konsolidimit institucional të degës së albanologjisë në Munih e për më tepër të njihja strategjinë e

syzuar dikur prej tij për të siguruar vazhdimësinë e profesurës, d.m.th. të degës së albanologjisë në këtë universitet. Lejojem ta theksoj këtë detaj të fundit, sepse ngadhënjimi i profesurës për albanologji i hapi Camajt në fakt mundësi të mëdha, por i nxori në pah edhe probleme jo të vogla, me të cilat ai do të përballej gjatë gjithë karrierës së tij profesionale, e të cilat i kanë trashguar sipas rastit edhe pasardhësit e radhës. Ndër to veçoj si më të vështirat:

- përballjen e përhershme me degët universitare të ashtuquajtura të mëdha, me ato që – siç dihet – kërkojnë dhe marrin gjithherë hisen e luanit; por jo më pak,
- me fushatat e herëpashershme dhe – pa dyshim – destruktive që kryhen jo rrallë në kuadër të “kursimit” dhe të “reformës”, nocione këto në thelb pozitive, por që – siç i përjetojmë sot e gjithë ditën – me efekte negative largvajtëse kryesisht për degët universitare të ashtuquajtura të vogla,
- me mospërfilljen proverbiale të politikave shqiptare në kohë dhe hapësirë.

“Kam pasë shumë të çame kreje edhe në çashtje të katedrës së albanologjisë, – i shkruan Camaj një miku në vitin 1981 –, mbasi ishte *ad personam* e unë dosha kontinuitetin. Ka njerëz që kam preqatitë me vjet dhe janë në gjendje me ba punë të mëdha. Tash për tash asht sigurue ekzistenca, por ligjët dhe sistemet universitare janë tue ndërrue dita-ditës: gjithkund kursime prej kah rrjedh mandej edhe prioriteti i disiplinave (Fächer). Albanologjia, thonë këta edhe ndër sy, e mbramja birë e kavallit. Po, disesi shpresoj se ndreqet puna, përndryshej pa sigurinë e kontinuitetit jam i paralizuem e nuk mund të zhvillohen programe afatgjata. Këto janë vështirësítë që më kanë lodhë ma tepër se puna në vetvete.”

Janë pikërisht këto vështirësi e lodhje që shoqëruan jetën e tij akademike për 30 vjet me radhë, e që nuk mund të mos linin pasoja edhe në shëndetin e tij. Megjithatë Camaj arrii të paktën të përjetojë e të gëzojë vazhdimësinë e ngrehinës së vet.

“Vazhdimësia e albanologjisë në Munih u sigurua, – i shkruan Camaj më 8. prill 1989 mikut të tij Herman Ölberg – Ju e dini se çfarë statusi ka këtu kjo degë, megjithatë po hyj në hollësi:

Albanologjia bën pjesë te degët e vogla, por me statusin e një specialiteti të mirëfilltë universitar në studim dhe kërkim shkencor: a) sektor i veçantë brenda institutit, b) kombinim me degët filologjike për gjuhë dhe letërsi; duke parapëlqyer në kombinim si fushë kryesore gjuhësinë; c) degën e albanologjisë mund ta përfundosh me gradën akademike të magjistrat dhe të doktorit; çka nuk ishte aspak e lehtë. Në

këtë mënyrë është arritur pavarësia e plotë e degës; c) profesura është C 3 (C 4 janë ata, që emërohen së jashtmi si drejtues institutesh; së paku kështu në Munih).

Unë jam përpjekur ta konsolidoj degën me një program ndërdisiplinor, dhe ia dola mbanë."

Si ia doli mbanë Camaj i vetëm të organizonte degën e albanologjisë si fushë ndërdisiplinore, e për më tepër të siguronte vazhdimësinë e saj? Një pyetje kapitale, që nuk është shtruar ende si e tillë. Camaj nuk duhet të ketë qenë tipi i atyre që dinë të bëjnë miq për të ndërhyrë dikur për ta; nuk ishte tipi i atyre që "bëjnë lobizëm", term që e dëgjojmë sot dendur ndër politikajt tanë. Në korrespondencën e tij nuk kam ndeshur deri sot asnje rast, ku Camaj t'i drejtohet dikujt për të ndërhyrë me emrin e tij për diçka, edhe pse në letrat e tij dalin jo pak emra personalitetesh të politikës së Bavarisë. Këto rrethana na përforcojnë edhe më shumë bindjen, se ishte pikërisht angazhimi social për 30 vjet me radhë i bursistit, i docentit dhe i profesorit Martin Camaj që bëri të nevojshëm dhe të domosdoshëm përfimin, konsolidimin dhe vazhdimësinë e degës së albanologjisë në Universitetin tashmë elitar të Munihut. Andaj gëzon dhe do të gjëzojë tek ne gjithherë respekt dhe nderim të veçantë.